

Дело C-286/24

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

23 април 2024 г.

Запитваща юрисдикция:

Supremo Tribunal de Justiça (Португалия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

4 март 2024 г.

Жалбоподател:

Meliá Hotels International, S.A.

Ответници:

Associação Ius Omnibus

[...]

Supremo Tribunal de Justiça

Седмо отделение

[...]

[Данни за идентифициране на делото и на юрисдикцията]

I. Факти

- 1 ASSOCIAÇÃO IUS OMNIBUS, предявява специален установителен иск за представяне на документи срещу MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S.A., като иска да се установят следните обстоятелства:

1. Уведомление до Европейската комисия при желание да представи писмени становища пред Съда по искането му;

2. Да призове ответника да представи в определен от Съда ден, час и място по начин, който гарантира достъп до тях или да предостави на ищеца документите, изброени в § 62 от исковата молба, евентуално с мерки, гарантиращи пропорционалност, които Съдът счете за подходящи;

или, при условията на евентуалност,

3. Съдът да определи кои от документите, посочени в § 62 от исковата молба, или други, които Съдът реши, са абсолютно необходими, за да може ищецът да установи дали са засегнати широки интереси и дали потребителите, пребиваващи в Португалия, са били засегнати от антиконкурентните практики, посочени в настоящата искова молба, дали практиките са им причинили вреди и какъв е размерът на тези вреди;

4. Да призове ответникът да ги представи в ден, час и място, които ще бъдат определени от Съда, така че да бъдат достъпни или да бъдат предоставени на ищеца;

При всички положения

5. Да предостави достъп до документите, които са строго необходими, за да може ищецът да установи дали са засегнати общи и индивидуални еднородни интереси и дали потребителите, пребиваващи в Португалия, имат право на обезщетение за вредите, произтичащи от нарушенията на член 101 ДФЕС и член 9 от Закон № 19/2012 в контекста на посочените антиконкурентни практики, с мерките за гарантиране на пропорционалност, които Съдът намери за подходящи; и

6. Ответникът следва да бъде уведомен за намерението на ищеца, като представител на всички потребители, пребиваващи в Португалия, да предяви иск срещу ответника за обезщетение на потребителите, пребиваващи в Португалия, засегнати от разглежданите антиконкурентни практики, в случай че се установи увреждане на еднородни индивидуални интереси на потребителите на потребителите, за да бъдат обезщетени за причинените от посочените практики вреди за целите на член 323, параграф 1 от Гражданския кодекс.

Искът е подкрепен със следните доводи:

а. На 21 февруари 2020 г. Европейската комисия приема решение от 21 февруари 2020 г. по дело AT.40528. – Holiday Pricing, според което в периода януари 2014 г. — декември 2015 г. ответникът е нарушил член 101 ДФЕС и член 53 от Споразумението за ЕИП, тъй като е прилагал вертикални практики по силата на договор, разграничаващи потребителите според тяхното гражданство или държава на пребиваване и е ограничавал активните и пасивните продажби на настаняване в хотелите, които управлява или са негова собственост, до потребители, които са граждани или жители на определени от него

държащи членки, като за това е осъден да заплати глоба в общ размер 6 678 000 евро.

- b. Посоченото решение е прието със съдействието на ответника (който се ползва с намаляване на глобата по тази причина) и е влязло в сила, тъй като не е било обжалвано.
- c. Ищецът иска да се установи, че, както показва географският обхват на описаните в решението практики, антиконкурентното поведение на ответника, установено в решението, е причинило вреди на конституционно защитени общи интереси в Португалия и на еднородни индивидуални интереси на потребители, пребиваващи в Португалия, и ако това се установи, да се определи размерът на причинените вреди.
- d. С оглед на публично достъпната информация и документи ищецът не може детайлно да определи посочените в предходния параграф вреди и не може да излезе от общия извод, че практиката е имала последици в Португалия.
- e. В случай че ищецът установи, след като получи достъп до доказателствата, които иска с настоящия иск, че въпросното антиконкурентно поведение на ответника е накърнило общи интереси и еднородни индивидуални интереси на потребителите, пребиваващи в Португалия, той възнамерява да предяви, въз основа на получените доказателства, иск, с който да се установи антиконкурентното поведение и да му бъде платено обезщетение, основан изключително на нарушения на правото на конкуренцията, като упражни правото си на *actio popularis*, предоставено му от португалската конституция и законодателство, от името на увредените потребители, пребиваващи в Португалия.
- f. Със съобщение от 15 април 2021 г. ищецът поиска от ответника посочените тук доказателства, на основанията и за целите, изложени и в настоящата искова молба, като предоставя на ответника срок от петнадесет работни дни за отговор.
- g. Със съобщение от 14 май 2021 г. ответникът уведомява ищеца за отказа си да предостави достъп до което и да е от поисканите доказателства поради изложените в него основания.
- h. Ищецът желае да получи достъп до следните документи, които твърди, че се намират у ответника, без да се засягат други или само някои от тях, които Съдът счита за релевантни и (достатъчно) необходими за целите на иска [...] [подробности от процесуално естество]:

За познаване и доказване на обхвата и последиците от въпросната антиконкурентна практика:

- i. „Документ, с който се установяват стандартните договорни условия на ответника („Meliá’s Standard Terms“), използвани в периода януари 2014 г. - декември 2015 г., посочени по-специално в точки 19 и 24 от решението на Европейската комисия“.
- ii. 4216 договора за продажба на настаняване, сключени през 2014 г. и 2015 г. пряко между ответника и/или дъщерното му дружество Apartotel, S.A. и посочените в решението оператори посредници, в които се съдържа изрично условие продажбите в Европейския съюз да се извършват само с потребители с гражданство или местоживееене, определено в посочените в договора държави, или при условията на евентуалност - пълен списък на тези договори, като за всеки от тях се посочат страните, обхванатите хотели на ответника, разрешената територия за продажби и срокът на действие на договора.
- iii. Документ(и), от който(които) става ясно идентифицирането на 140-те хотела на ответника, обхванати от посочените договори за продажба на настаняване, сключени пряко между ответника или неговото дъщерно дружество Apartotel, S.A. и оператори посредници за продажба на настаняване, сключени между януари 2014 г. и декември 2015 г.;

За сведение и доказване на вредата, причинена на потребителите, и нейното количествено определяне:

- i. Документ(и), таблица(и) или проучване(ия), намиращи у ответника, от които стават ясни общите продажби, осъществени от 2014 г. до настоящия момент (2021 г.), на година, в изпълнение на всички договори за продажба на настаняване в курортните хотели на ответника, и освен това документ(и), таблица(и) или проучване(ия), намиращи се у ответника, от които става ясно или е възможно да се изведат процентите на тези продажби, извършени в рамките на 4216 договори за настаняване в курортни хотели на ответника, установени от ЕК от 2014 г. до настоящия момент (2021 г.);

[ii.] Документ(и), намиращи се у ответника, в които се съдържа(т) или от които се извеждат било изрично, чрез прогноза или приближение, за периода от януари 2014 г. и изтичането на срока на всеки от посочените 4216 договори за продажба на настаняване, сключени по-късно (което вероятно е станало след декември 2015 г.):

§1) броят на потребителите, пребиваващи в Португалия, настанени в 140-те хотела, собственост на ответника, които са предмет на договори за продажба на настаняване с ограничителни клаузи;

§2) средния брой нощувки на потребителите в хотелите на ответника;

[iii.] Документ(и), намиращи се у ответника, в които се съдържа(т) или от които се извеждат крайните минимални, средни и максимални цени на

настаняване по видове единици за настаняване във всеки хотел, в 140-те хотела, предмет на договорите за продажба на настаняване с ограничителни клаузи, в офлайн и онлайн продажби и тяхното изменение във времето от януари 2014 г. до декември 2020 г;

- [iv.] Документ(и) притежание на ответника, включително пазарни проучвания, извършени за/придобити от ответника, включващи или позволяващи да се изчислят пазарните дялове на ответника и неговите основни конкуренти (или прогнозите му), в периода от януари 2014 г. до края на срока на всеки от посочените по-горе 4216 договора за продажба на настаняване, сключени по-късно, във всяка държава членка на ЕС;
- [v.] Документ(и), намиращи се у ответника, включително пазарни проучвания, извършени за/придобити от ответника, които описват или от който (които) могат да се изведат различните видове/профили на потребителите на настаняване в типологията(те) хотели измежду 140-те хотела, предмет на договори за продажба с ограничителни клаузи, посочени в решението, както и на средните модели на потребление;
- [vi.] Първоначални искове за обезщетение за вреди, предявени срещу ответника в която и да е държава членка на ЕИП, от потребители или сдружения на потребители на основание антиконкурентните практики на ответника, предмет на решението на Европейската комисия [или, при условията на евентуалност, посочване на съответното(те) номер(а) на дело(а)].

*

След отправяне на (i) уведомление до Европейската комисия, (ii) призоваване чрез публикуване до всички потребители на територията на Португалия и (iii) призоваване на ответника:

Европейската комисия заявява, че няма да представя писмени становища;

[...]

[...] [Процесуални документи, представени от страните, и ход на производството].

*

Впоследствие е постановено решение, с което искът е уважен със следните указания:

„1. Да се разпреди на MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S.A., [...] да [...] предаде на настоящия съд и да присъедини към настоящото дело, така че да

бъдат достъпни и предоставени на ищеца на технически носител следните документи:

i. „Документ, с който се установяват стандартните договорни условия на ответника („Meliá’s Standard Terms“), използвани в периода януари 2014 г. - декември 2015 г., посочени по-специално в точки 19 и 24 от решението на Европейската комисия“.

ii. 4216 договора за продажба на настаняване, сключени през 2014 г. и 2015 г. пряко между ответника и/или дъщерното му дружество Apartotel, S.A. и посочените в решението оператори посредници, в които се съдържа изрично условие продажбите в Европейския съюз да се извършват само с потребители с гражданство или местоживееене, определено в посочените в договора държави, или при условията на евентуалност - пълен списък на тези договори, като за всеки от тях се посочат страните, обхванатите хотели на ответника, разрешената територия за продажби и срокът на действие на договора.

iii. Документ(и), таблица(и) или проучване(ия), намиращи у ответника, от които стават ясни общите продажби, осъществени от 2014 г. до настоящия момент (2021 г.), на година, в изпълнение на всички договори за продажба на настаняване в курортните хотели на ответника, и освен това документ(и), таблица(и) или проучване(ия), намиращи се у ответника, от които става ясно или е възможно да се изведат процентите на тези продажби, извършени в рамките на 4216 договори за настаняване в курортни хотели на ответника, установени от ЕК от 2014 г. до настоящия момент (2021 г.);

iv. Документ(и), намиращи се у ответника, в които се съдържа(т) или от които произтичат било изрично, чрез прогноза или приближение, за периода от януари 2014 г. и изтичането на срока на всеки от посочените 4216 договори за продажба на настаняване, осъществена по-късно (което вероятно е станало след декември 2015 г.):

§1) броят на потребителите, пребиваващи в Португалия, настанени в 140-те хотела, собственост на ответника, които са предмет на договори за продажба на настаняване с ограничителни клаузи;

§2) средния брой нощувки на потребителите в хотелите на ответника;

v. Документ(и), намиращи се у ответника, в които се съдържа(т) или от които се извеждат крайните минимални, средни и максимални цени на настаняване по видове единици за настаняване във всеки хотел, в 140-те хотела, предмет на договорите за продажба на настаняване с ограничителни клаузи, в офлайн и онлайн продажби и тяхното изменение във времето от януари 2014 г. до декември 2020 г;

vi. Документ(и) притежание на ответника, включително пазарни проучвания, извършени за/придобити от ответника, включващи или

позволяващи да се изчислят пазарните дялове на ответника и неговите основни конкуренти (или прогнозите му), в периода от януари 2014 г. до края на срока на всеки от посочените по-горе 4216 договора за продажба на настаняване, сключени по-късно, във всяка държава членка на ЕС;

vii. Документ(и), намиращи се у ответника, включително пазарни проучвания, извършени за/придобити от ответника, които описват или от който (които) могат да се изведат различните видове/профили на потребителите на настаняване в типологията(те) хотели измежду 140-те хотела, предмет на договори за продажба с ограничителни клаузи, посочени в решението, както и на средните модели на потребление.

2. Достъпът до въпросните документи е ограничен до страните, техните представители и експертите, които са задължени да спазват поверителност.

3. Използването от страна на ищеца на информацията, съдържаща се в горепосочените документи, е ограничено до завеждането на дело за обезщетение за вреди поради нарушение на конкурентното право и не може да се използва за никакви други цели“.

- 2 След обжалване от страна на ответника Tribunal da Relação (Апелативният съд) потвърждава изцяло обжалваното решение.
- 3 С решение по допустимостта STJ (Върховен съд) от 7 февруари 2024 г. е допуснато касационно обжалване.

Съгласно посоченото решение:

„[...]

Освен че Върховният съд не се е произнасял до момента, въпросът придобива изключителна сложност и изисква по-сложни тълкувателни похвати, тъй като изисква анализ на норми на националното право във връзка с норми на европейското право, в светлината на съществуващата практика на СЕС по този въпрос (вж. решения С-163/21 (точки 67 и 68) и С-57/21 (точки 72—77).

[...]

[...]“ [мотиви относно допустимостта на жалбата]

- 4 **Въпросът, с който е сезирана настоящата юрисдикция** в рамките на този „особен установителен иск за представяне на документи“, предявен от ASSOCIAÇÃO IUS OMNIBUS срещу MELIA HOTELS INTERNATIONAL, S.A., изисква преценка и прилагане на националното и общностното право, и по-конкретно на въпроса как следва да се тълкува и прилага член 5, параграфи 1—3 от Директива 2014/104/ЕС от 26 ноември 2014 г. и член 13

от Lei n.º 23/2018 (Закон № 3/2018) от 5 юни 2018 г., по-специално що се отнася до изпълнение на предпоставките за вероятност, необходимост и пропорционалност, от които зависи постановяването на мерките за достъп до информация, поискани по делото.

Предявените от ищеца искове изискват също така преценка, тълкуване и прилагане на норми на общностното право.

Жалбоподателят счита, че следва да се отправи преюдициално запитване със следните конкретни въпроси.

Съзнаваме, че съдебната практика (национална и общностна) и доктрината приемат, че националният съд не е длъжен да отправи преюдициално запитване само ако въпросът е толкова очевиден, че не оставя място за никакво разумно тълкувателно съмнение относно начина, по който следва да бъде решен (доктрина за act clair).

По принцип и като общо правило преюдициалното запитване е факултативно съгласно член 267, параграфи 2 и 3 ДФЕС.

Съществуват обаче и изключения от това правило.

И едно от тях е изведено от параграф 3 на горепосочения член 267 ДФЕС, според който преюдициалното запитване е задължително, когато преюдициалният въпрос е отправен пред „национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на обжалване съгласно националното право“, а именно когато с въпросът е сезирана национална юрисдикция, която се произнася като последна инстанция, в случая STJ.

Но също така е прието като безспорно, че задължението за отправяне на преюдициално запитване от STJ, националната юрисдикция, която се произнася като последна инстанция, не е абсолютно.

Правилото има изключения, едно от които е правилото, което трябва да се приложи, да е толкова ясно и очевидно, че да не оставя място за никакво разумно съмнение, (по този въпрос вж. Mariana Nogueira Sá, Artigo 267 TFUE: Lex Imperfecta? Das Consequências da Omissão do reenvio Prejudicial à Luz da Lei Civil Portuguesa, стр. 24 и сл., в което авторката, като цитира решение на Съда Cilfit, изброява три положения, при които, макар да се произнася като последна инстанция, националната юрисдикция не е длъжна за отправи преюдициално запитване).

Това е изключение от задължението за отправяне на преюдициално запитване, поради което „юрисдикцията, чието решение вече не подлежи на обжалване съгласно вътрешното право, трябва да се увери, че въпросното тълкуване е еднакво очевидно за другите съдилища на държав[ите] членк[и] и за СЕС“, Alessandra Silveira, op. cit. стр. 4.

Ето защо „национален съд, чиито решения не подлежат на обжалване съгласно вътрешното право, трябва да изпълни задължението си да отправи запитване до СЕС, за да избегне риска от неправилно тълкуване на правото на Съюза“, в Решение на СЕС от 9 септември 2015 г., Ferreira da Silva e Brito, т. 44, цитирано и аотирано от Alessandra Silveira, op. cit.

Следователно липсата на преюдициално запитване може да попречи на ефективната съдебна защита на правата, които правните субекти черпят от общностното право.

С оглед на практиката на СЕС се приема, с което се съгласяваме, че националната юрисдикция, която се произнася като последна инстанция е длъжна „да изпълни задължението си да отправи преюдициално запитване, когато е сезирана с въпрос от правото на ЕС“.

Тя е освободена от това задължение само ако заключи, че „въпросът не е релевантен или че въпросната разпоредба на правото на ЕС е била тълкувана от СЕС, или че правилното прилагане на правото на ЕС се налага с такава очевидност, че няма място за никакво разумно съмнение относно неговото тълкуване“, Alessandra Silveira, op. cit. стр. 14.

В настоящия случай, както е посочено в решението по допустимостта, с което е допуснато касационното обжалване, е необходимо да се установят критериите, които „следва да ръководят изпълнението на условията за вероятност, необходимост и пропорционалност за целите на прилагането на специфичния механизъм за достъп до документи на LPE, а именно дали за тази цел е достатъчно самото позоваване на осъдително решение на Европейската комисия“.

Не е известно решение на Върховния съд по разглеждания в настоящото дело въпрос.

Както се посочва в посоченото решение по допустимостта на настоящия STJ „освен че Върховният съд не се е произнасял до момента, въпросът придобива изключителна сложност и изисква по-сложни тълкувателни похвати, тъй като изисква анализ на норми на националното право във връзка с норми на европейското право, в светлината на съществуващата практика на СЕС по този въпрос (вж. решения С-163/21 (точки 67 и 68) и С-57/21 (точки 72—77))“.

Както правилно посочва жалбоподателят, в случая става въпрос за „**тълкуването и прилагането на норми, изведени от Директивата за обезщетенията за вреди, и по-конкретно от член 5, параграф 1 от нея, както и от условието за вероятност на вредата, съдържащо се в този член**“, като се има предвид, че STJ се произнася като последна национална инстанция, по този въпрос следва да се отправи преюдициално запитване по член 267, буква б) ДФЕС.

[...]

[...] [преюдициален въпрос по искане на жалбоподателя]

- 5 Горезиложеното налага запитващата юрисдикция да спре производството и на основание член 234 от Договора за ЕО да отправи преюдициално запитване до Съда (правна уредба, гарантираща основен принцип на правния ред на [ЕС]): принципа на еднообразно тълкуване на правото на Съюза).

[...]

II. Решение

[След като са уведомени за това, страните представят становищата си по преюдициалното запитване, отправено до Съда. С определение STJ приема, че е необходимо да се добави първи въпрос, който в случай на положителен отговор, разрешава разглеждания въпрос. С определение, което е част от настоящото преюдициално запитване, STJ формулира следните преюдициални въпроси по-долу].

Поради всички горезиложени съображения и в съответствие с цитираните разпоредби определя спиране на производството по жалбата и отправяне на преюдициално запитване до Съда на Европейските общности — до постановяване на решението на последния със следния(те) преюдициален(ни) въпрос(и):

1. Приложим ли е член 5, параграф 1 от Директива 2014/104/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 г. по отношение на иск за достъп до доказателства преди предявяване на иск за обезщетение по смисъла на член 2, параграф 4 от същата директива?

В случай на утвърдителен отговор на предходния въпрос:

2. Налага ли изискването за вероятност на вредата, произтичащо от член 5, параграф 1 от Директива 2014/104/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 г., жалбоподателят винаги да докаже, че в случая на представляваните потребители, в случая пребиваващи в Португалия, е по-вероятно да е причинена вреда, отколкото обратното?

3. Могат ли националните юрисдикции да мотивират критерия за вероятност на вредата съгласно член 5, параграф 1 от Директива 2014/104/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 г. единствено с наличието на решение на компетентните органи по конкуренцията[?] По-специално, както този анализ ще окаже въздействие върху факта, че става въпрос за решение, постановено в

производство по намаляване на санкции относно вертикално нарушение на конкурентното право с оглед на целта?

[...]

Лисабон, 4 март 2024 г. [ход на производството]

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ